*Namba ya Mtahiniwa*____________________

Jina la Shule ________________________

*Mkoa*_______________________________

Wilaya ______________________________

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
SAMPULI YA MTIHANI WA KUMALIZA ELIMU YA MSINGI

06 **URAIA NA MAADILI**

Muda: Saa 1:30 **MAJIBU** **Mwaka: 2024**

Maelekezo

1. Karatasi hii ina Sehemu A, B, na C zenye jumla ya maswali **sita (6).**
2. Jibu maswali yote kwenye nafasi ulizopewa.
3. Sehemu A na Sehemu B zina alama **ishirini (20)** kila moja, na Sehemu C ina alama **kumi (10).**
4. Majibu yote yaandikwe kwa kalamu yenye wino wa **bluu** au **mweusi**.
5. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** kuletwa ndani ya chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani, Jina la Shule, Mkoa, na Wilaya** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia

KWA MATUMIZI YA MTIHANI TU		
NAMBA YA SWALI	ALAMA	SAHIHI YA MTAHINI
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
JUMLA		
SAHIHI YA MHAKIKI		

Prepared by Maria Marco For TETEA
Find this and other free resources at:
https://maktaba.tetea.org

Namba ya Mtahiniwa___________________

Jina la Shule _______________________

Mkoa______________________________

Wilaya ____________________________

1. Katika kila kipengele (i) - (x), chagua jibu sahihi kisha andika herufi yake katika kisanduku ulichopewa.

(i) Sheria za usalama barabarani zina manufaa gani?

A Kutoa adhabu kwa madereva wazembe

B Kutoa ushauri kwa askari wa usalama barabarani kutumia barabara

C Kujua mwendokasi wa magari barabarani

D Kubainisha aina za magari yapitayo barabarani

E Kuepusha vifo na ajali barabarani

Jibu sahihi: E Kuepusha vifo na ajali barabarani

Sababu: Sheria za usalama barabarani zinalenga kuzuia ajali na vifo, ingawa kutoa adhabu au kuangalia mwendokasi ni sehemu ndogo ya faida zake.

(ii) Lipi kati ya mambo yafuatayo linaonesha kitendo cha kuwa na nidhamu?

A Kufanya jambo kwa ufanisi kwa kusimamiwa

B Kutenda jambo kwa ufanisi bila kusimamiwa

C Kufanya jambo kwa kufuata mazoea uliyojiwekea

D Kujituma kutekeleza malengo kwa usimamizi

E Kufanya kazi kwa bidii baada ya kusimamiwa

Jibu sahihi: B Kutenda jambo kwa ufanisi bila kusimamiwa

Sababu: Nidhamu ni uwezo wa mtu kufanya jambo sahihi kwa hiari bila kushinikizwa, tofauti na kufanya jambo baada ya kusimamiwa.

(iii) Watoto wana wajibu upi katika familia?

A Kuwa na heshima na nidhamu katika familia

B Kuwa walinzi wa familia

C Kuwa watafutaji wa familia

Prepared by Maria Marco For TETEA
Find this and other free resources at:
https://maktaba.tetea.org

D Kuwa wafariji wa familia

E Kutoa huduma kwa wanafamilia

Jibu sahihi: A Kuwa na heshima na nidhamu katika familia

Sababu: Watoto wanapaswa kuonyesha heshima na nidhamu kwa wazazi na familia zao ili kudumisha amani na maelewano ndani ya familia.

(iv) Ufisadi una athari gani katika jamii?

A Kupungua kwa bidhaa katika masoko

B Kuongezeka kwa uvumilivu na maelewano

C Kuongezeka kwa matabaka katika jamii

D Wananchi kuwa na kipato kizuri

E Kuongezeka kwa utajiri katika jamii

Jibu sahihi: C Kuongezeka kwa matabaka katika jamii

Sababu: Ufisadi huongeza tofauti za kijamii kwa kuwa watu wachache hupata mali nyingi huku wengine wakiwa na umaskini, na hivyo kuunda matabaka.

(v) Utawala wa sheria unajengwa na msingi upi katika jamii?

A Kuheshimu vipaji vya watu

B Kuwepo kwa viongozi wa kitaifa

C Kuimarisha ulinzi wa viongozi

D Kutoa fursa sawa kwa vijana

E Kuheshimu haki za binadamu

Jibu sahihi: E Kuheshimu haki za binadamu

Sababu: Utawala bora wa sheria unahitaji msingi wa kuheshimu haki za binadamu ili kuhakikisha usawa na haki kwa kila mtu.

(vi) Kuna faida gani ya kuandaa na kutekeleza kazi mradi kuhusu utunzaji wa mazingira katika jamii?

Find this and other free resources at:
https://maktaba.tetea.org

A Hujenga uwezo wa kuelewa kwa undani kuhusu mazingira

B Hujenga uwezo wa kutekeleza wajibu kwa wakati

C Huleta ufanisi katika utekelezaji wa shughuli zilizopangwa

D Hujenga uelewa wa mazingira ya kijamii

E Hujenga uwezo wa kutathmini maisha ya watu

Jibu sahihi: A Hujenga uwezo wa kuelewa kwa undani kuhusu mazingira

Sababu: Mradi wa utunzaji wa mazingira unasaidia wanafunzi na wanajamii kuelewa mazingira kwa kina na kuendeleza ujuzi wa kutunza rasilimali.

(vii) Ni kwa namna gani mhimili wa mahakama hulinda haki za binadamu nchini?

A Husimamia sheria

B Huandaa miswada ya sheria

C Hutoa huduma kwa wananchi

D Hulinda wananchi na mali zao

E Hutafsiri sheria mbalimbali

Jibu sahihi: A Husimamia sheria

Sababu: Mahakama inalinda haki za binadamu kwa kuhakikisha sheria zinafuatwa na kutenda haki kwa kila raia.

(viii) Rasilimali za taifa zina faida gani kwa nchi yetu?

A Hujenga uchumi imara na endelevu

B Huongeza kipato cha mtu mmoja mmoja

C Huchochea uchumi na ustahimilivu

D Hujenga utawala bora na utulivu

E Huchochea ubunifu katika jamii

Prepared by Maria Marco For TETEA

Find this and other free resources at:

https://maktaba.tetea.org

Jibu sahihi: A Hujenga uchumi imara na endelevu

Sababu: Rasilimali za taifa zinasaidia kujenga uchumi thabiti na endelevu, ikiwemo kutoa fursa za ajira na ukuaji wa sekta mbalimbali.

(ix) Ni kwa namna gani wanafunzi hufaidika kwa kushiriki katika shughuli za kijamii?

A Hujenga maadili mema

B Husaidia kufahamiana na watu wengine

C Hujenga ari ya uzalendo

D Hujenga uvumilivu na uwazi

E Huoanisha nadharia na vitendo

Jibu sahihi: B Husaidia kufahamiana na watu wengine

Sababu: Kushiriki katika shughuli za kijamii husaidia mwanafunzi kujenga uhusiano mzuri na wenzake, kujifunza kushirikiana na kuelewa jamii yake.

(x) Matendo yafuatayo yanaonesha utii wa sheria ya makosa ya mtandao ya mwaka 2015, isipokuwa

A kutoa takwimu sahihi

B kutunza siri

C kufanya miamala ya fedha

D kutuma ujumbe sahihi

E kuheshimu usawa kwa binadamu wote

Jibu sahihi: C kufanya miamala ya fedha

Sababu: Sheria ya makosa ya mtandao inalenga utii, usalama na usawa katika matumizi ya mtandao; kufanya miamala ya fedha haionyeshi utii wa sheria hiyo moja kwa moja.

2. Oanisha kazi za vyombo vyenye jukumu la kutetea haki za binadamu kutoka katika Orodha A na vyombo husika katika Orodha B kwa kuandika herufi ya jibu sahihi katika nafasi ya majibu uliyopewa.

Orodha A Majibu | Orodha B

(i) Husaidia watu binafsi kuzingatia haki za binadamu wakati wote. ( )

(ii) Hutafsiri sheria mbalimbali za kutetea haki za binadamu. ( )

(iii) Hutunga sheria mbalimbali zinazolinda na kutetea haki za binadamu. ( )

(iv) Huchunguza malalamiko ya watu juu ya haki za binadamu. ( )

(v) Hufichua vitendo vya ukiukwaji wa haki za binadamu. ( )

Jibu:

(i) G Tume ya haki za binadamu

(ii) E Mahakama

(iii) A Bunge la Tanzania

(iv) F Baraza la wawakilishi

(v) D Vyombo vya habari

Sababu: Tume ya haki za binadamu inasaidia watu binafsi kuzingatia haki zao. Mahakama inatafsiri sheria. Bunge linatunga sheria. Baraza la wawakilishi linashughulikia malalamiko ya wananchi. Vyombo vya habari hufichua ukiukwaji wa haki za binadamu.

3. Jibu maswali katika kipengele (a) - (e) kwa kuchagua maneno sahihi kutoka kwenye kisanduku na kuyaandika katika nafasi iliyotolewa.

(a) Nani ana wajibu wa kusimamia na kuratibu shughuli zote za maendeleo katika kata?

Jibu: Ofisa Mtendaji wa Kata

Sababu: Ofisa Mtendaji ana jukumu la kusimamia shughuli zote za maendeleo na kuhakikisha miradi ya kata inatekelezwa vizuri.

(b) Kiongozi yupi wa kata ana jukumu la kuwaelimisha wakazi kuhusu masuala ya lishe bora na utunzaji wa mazingira?

Find this and other free resources at:
https://maktaba.tetea.org

Jibu: Ofisa Afya wa Kata

Sababu: Ofisa Afya huelimisha wananchi kuhusu afya, lishe bora, na utunzaji wa mazingira.

(c) Bwana Kisoki ni kiongozi katika ngazi ya kata anayeshirikiana na wananchi kubuni miradi na kuendesha vyama vya ushirika. Bwana Kisoki atakuwa na wadhifa gani?

Jibu: Ofisa Maendeleo wa Kata

Sababu: Ofisa Maendeleo hufanya kazi ya kupanga miradi ya maendeleo na kuendesha vyama vya ushirika kwa ushirikiano na wananchi.

(d) Kiongozi yupi katika Serikali ya Kata anahusika na kuwaelimisha wananchi jinsi ya kujikinga na magonjwa na umuhimu wa chanjo kwa watoto?

Jibu: Ofisa Afya wa Kata

Sababu: Ofisa Afya anatoa elimu kuhusu kinga ya magonjwa na umuhimu wa chanjo kwa watoto.

(e) Yupi ni kiongozi wa kisiasa katika kata ambaye pia ni mwenyekiti wa vikao mbalimbali?

Jibu: Diwani wa Kata

Sababu: Diwani ndiye kiongozi wa kisiasa wa kata na huchairi vikao vya kata, akiwakilisha wananchi.

4. Sentensi zifuatazo zinaeleza hatua za utekelezaji wa malengo. Tumia nafasi zilizoachwa wazi kwa kuzipanga hatua ya kwanza ya utekelezaji wa malengo hadi ya mwisho.

   Mpangilio wenye Mantiki:

   Kwanza: Kuainisha mahitaji muhimu

   Sababu: Hatua ya kwanza ni kutambua mahitaji muhimu kabla ya kupanga shughuli yoyote.

   Pili: Kuweka vipaumbele

   Sababu: Baada ya kutambua mahitaji, vipaumbele vinapangwa kulingana na umuhimu wa kila jambo.

   Tatu: Kuanisha shughuli muhimu za kufanya

   Sababu: Hatua inayofuata ni kupanga shughuli muhimu zinazotekeleza malengo yaliyowekwa.

Find this and other free resources at:
https://maktaba.tetea.org

Nne: Kuchagua mbinu za utekelezaji

Sababu: Baada ya kupanga shughuli, mbinu au njia za utekelezaji zinachaguliwa ili kuhakikisha malengo yanatimizwa.

Mwisho: Kufanya tathmini

Sababu: Hatua ya mwisho ni kutathmini matokeo ili kuona kama malengo yametimizwa na kuboresha pale inapohitajika.

5. Andika jibu katika sehemu ilioachwa wazi.

(a) Bainisha mbinu mbili ambazo utazitumia kuwaelemisha vijana kuhusu afya ya uzazi.

(i) Kufundisha semina na warsha kuhusu afya ya uzazi

(ii) Kutumia elimu ya afya kupitia vyombo vya habari na madarasa

(b) Ni vitendo gani katika jamii hukiuka haki za watoto? Toa hoja mbili.

(i) Kuwalazimisha watoto kufanya kazi za kulelea familia badala ya kwenda shule

(ii) Kutokutoa chakula, elimu au huduma za afya kwa watoto

(c) Matendo yapi yanasaidia kuepukana na tabia hatarishi katika jamii? Bainisha matendo mawili.

(i) Kushirikiana katika shughuli za kijamii

(ii) Kufanya mazoezi ya kujenga nidhamu na maadili mema

(d) Matumizi ya mkaa na kuni majumbani kama chanzo cha nishati husababisha uharibifu wa mazingira. Kipi kifanyike ili kuzuia vitendo hivi? Toa hoja mbili.

(i) Kutumia nishati mbadala kama gesi au umeme

(ii) Kuanzisha upandaji miti na matumizi endelevu ya kuni

(e) Bainisha magonjwa mawili yanayotokana na taka sumu zinazotoka viwandani na majumbani na kuingia kwenye vyanzo vya maji.

Prepared by Maria Marco For TETEA
Find this and other free resources at:
https://maktaba.tetea.org

*Namba ya Mtahiniwa*____________________

Jina la Shule ________________________

*Mkoa*________________________________

Wilaya ______________________________

(i) Kipindupindu

(ii) Hepatitis A

6. Andika jibu katika sehemu ilioachwa wazi.

(a) Bainisha malengo mawili ya nchi za Uganda na Kenya kushiriki kuanzisha Jumuiya ya Afrika Mashariki mwaka 2000.

(i) Kuimarisha biashara na uchumi miongoni mwa nchi wanachama

(ii) Kukuza ushirikiano wa kisiasa na kijamii

(b) Toa sababu mbili za kuanzishwa kwa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC).

(i) Kukuza maendeleo ya kiuchumi miongoni mwa nchi wanachama

(ii) Kuimarisha amani na usalama katika kanda

(c) Nchi ya Tanzania inafaidika vipi kwa kuwa mwanachama wa Jumuiya ya Madola?

Kupata msaada wa kifedha na kiufundi kutoka kwa nchi wanachama

Kushirikiana katika masuala ya biashara, elimu na maendeleo

(d) Kwa kutumia hoja mbili, bainisha misingi miwili ya uendeshaji wa Umoja wa Afrika (AU).

(i) Heshima ya uhuru na usawa wa nchi wanachama

(ii) Ushirikiano wa kibiashara, kisiasa na kijamii

(e) Changamoto zipi zinazuia kufikiwa kwa malengo ya Umoja wa Mataifa? Taja mbili

(i) Migogoro ya silaha na vita

(ii) Umaskini na ukosefu wa usawa katika nchi mbalimbali

Prepared by Maria Marco For TETEA

Find this and other free resources at:
https://maktaba.tetea.org